

DR. PLÓSZ BÉLA

1863–1945

Állatorvos, bölcsészdoktor, a M. kir. Állatorvosi Főiskola nyilvános rendes tanára, a sebészeti klinika vezetője 1897-től 1921-ig, a szülészet tantárgy előadója 1899-től 1918-ig, a törvényszéki állatorvostan előadója 1890-től 1899-ig. A magyar állatorvosi kar egyik nagy befolyású tanára volt, aki részt vett a főiskola egyetemi rangra emeléséért folytatott munkában, valamint lótenyésztésünk újjászervezésében és fellendítésében.

Plósz Béla Budapesten, 1863. május 19-én született. Atyja, Plósz Lajos gyakorló orvos, az 1848-as szabadságharcban a nagykanizsai honvédkórház főorvosa és Kossuth Lajos háziorvosa volt. Az elemi és a gimnázium első két osztályát otthon, magánúton végezte. A III. osztálytól nyilvános gimnáziumba járt, és 1882-ben érettségizett. Szülei az orvosi, illetőleg a jogi pályát ajánlották figyelmébe, de Plósz Béla már fiatal gyermek korában – az állatok és különösen a ló iránti szeretete folytán – az állatorvosi pálya iránt érdeklődött. 1882-ben a M. kir. Állatorvosi Tanintézetbe iratkozott be, és 1885. június havában állatorvosi oklevelet kapott. Már mint III. éves hallgatót Azary Ákos tanár belgyógyászati klinikáján a tanársegédi teendőik ellátásával bízták meg, majd pedig tanársegéddé nevezték ki. A klinikai teendőik ellátása mellett Thanhoffer Lajos tanár megbízásából az állatok szemének szövettanával foglalkozott, és szabad idejében, különösen

a nyári szünetben, Nádaskay Béla tanár irányításával bonctani vizsgálatokat végzett. Egyévi katonai kötelezettségének 1886/1887-ben tett eleget; s ez idő alatt szabad idejét a testvérbátyja, Plósz Pál egyetemi tanár vezetése alatt álló élet- és körvegytani intézetben töltötte. 1887-ben a sebészeti és a belgyógyászati klinikára segédtanárrá nevezték ki. A budapesti Tudományegyetemen *Adatok a kutya szőrtüszőatkájának (Demodex folliculorum var. canis Tulk) morfológiájához* című dolgozata alapján 1891-ben bölcsészdoktorrá avatták. Ekkor a Földművelésügyi Minisztérium megbízásából 10 hónapos külföldi tanulmányutat tett: mint megbízott tanársegéd J. Bayer tanár sebészeti klinikáján tevékenykedett Bécsben, majd Német- és Franciaország állatorvosi iskoláiban a modern állatorvosi sebészetet tanulmányozta. H. Möller tanár mellett, a berlini állatorvosi sebészeti klinikán a sántaságok okának megismerésére használatos vizsgálatokkal foglalkozott.

Tanulmányútjáról 1892-ben tért vissza, és szerzett tapasztalatait a sebészeti klinika és a sebészet fejlesztésére fordította. Nagy buzgalommal fogott tervei megvalósításához. Hivatali elfoglaltsága mellett a gyakorlatban is értékesítette tudását, és rátermettségével, a gyakorlat minden ágában elért sikereivel csakhamar széles körben ismertté vált. 1894-ben nyilvános rendkívüli tanárrá, majd 1897 áprilisában – Varga Ferenc tanár nyugalomba vonulása után – a sebészet nyilvános rendes tanárává nevezték ki. Ez fordulatot hozott a sebészet és sebészeti klinika történetében. A tanszéken ettől fogva értékes tudományos munka folyt, és Plósz Béla, különösen gyakorlati téren, szinte vezető szerepre tett szert. Már a tanári kinevezése előtt, 1890-ben a törvényszéki állatorvostan előadója volt (1899-ig), és 1899-től 1918-ig szaktárgyain kívül a szülészetet is előadta.

35 évi szolgálat után, 1921. február hó végén saját kérelmére nyugalomba vonult.

Az első világháború, a súlyos gazdasági válság az ország lótenyésztését a végső veszélybe sodorta, ezért a nyugalomban levő Plósz Bélát hosszabb tárgyalás után, 1925 januárjában a Földművelésügyi Minisztériumba lótenyésztési főigazgatóvá nevezték ki. Itt tizenhárom évig teljes odaadással és nagy buzgalommal végezte munkáját lótenyésztésünk érdekében, és közel fél évszázados munkásság után, 1938. január 1-jén saját kérelmére végleg nyugalomba vonult. Ettől kezdve dánosi birtokán és budapesti otthonában lakott családjával.

Plósz Béla a katedra elfoglalása után a klinikát átalakította, és 1897-ben a saját tervei szerinti új épület építtetését is elérte. Az új épületben műtőterem s egyéb, a klinikai célokat szolgáló helyiségek is létesültek, így megnyílt a lehetőség a modern állatorvosi sebészet megalapozására és fejlesztésére. Plósz Béla érdeme az állatorvoslásban az orvosi értelemben vett tisztaság, az aszepszis bevezetése. Az addig ritkán végzett és kevés sikerrel kecsegtető műtétek az ő kezében sikeresek, eredményesek lettek. Egy-egy műtetre a hallgatóságot

úgy tanította, hogy azokat a gyakorlati körülmények között is el tudják végezni, és mindig hangsúlyozta a sterilitás fontosságát.

Az újabb gyógyító és műtéti eljárásokat kipróbálta, módosította, és újakat vezetett be. Különösen a bődtítés, az altatás, a helyi és vezetéssel érzéstelenítés bevezetésével járult hozzá a műtétek könnyebb, egyszerűbb és sikeresebb elvégzéséhez. A sántaságot okozó bántalmak helyének és okának felderítését érzéstelenítéssel segítette. A sertések ovariectomiájára ő tanította meg az állatorvosokat. Az aszepszissel, a bődtítással, az általános és helyi érzéstelenítéssel megnyitotta az utat a mellkasi és hasi szervek műtéteihez. A hörgősség orvoslására a Morgagni-öböl nyálkahártyájának eltávolítását alkalmazta. A versenylovak orvoslásával, a sántaságot okozó bántalmak megállapításával, gyógyításával a hazai lóspört köreiből nemcsak magának szerzett nevet, elismerést és tekintélyt, hanem főiskolánknak és a magyar állatorvosi karnak is.

Az ő kezdeményezésére indult meg főiskolánkon a meddőség kór- és gyógytanának külön kollégiumban való előadása, és ő indította el a szülészeti klinika felállítására irányuló munkálatokat is.

Tanári működése kezdetén lefektette a sebészeti oktatás alapelveit; megismertette hallgatóit az általános sebészet körébe tartozó, lényegében kórtani folyamatokkal. Felhívta a figyelmet a vizsgáló eljárásokra, a pontos vizsgálatra, a klinikai tünetekre és a megállapítható alaki és szöveti elváltozásokra. Az egyes testtájak betegségeit jelentőségükhöz mérten tárgyalta, mindig a tudomány állásának megfelelő színvonalon. Nagy súlyt helyezett a szemléltető oktatásra; az egyes sebészeti elváltozásokat az általa létesített gyűjteményben felállított készítményeken ismertette. A ritkán előforduló mozgásrendellenességekről mozgóképek útján tájékoztatta hallgatóit.

Tanári működésével járó kötelezettségei mellett tevékeny munkásságot fejtett ki a M. kir. Állatorvosi Főiskola felülvéleményező tanácsában, valamint az Országos Állategészségügyi Tanácsban is.

Hazai és külföldi szaklapok főleg műtétekkel elért eredményeit ismertették: hörgősség operálása Möller-féle operációval, az ún. nyirrák operációs kezelése, cryptorchid lovak operálása, helybeli érzéstelenítés, a hörgősségnek a Morgagni-féle öböl nyálkahártyájának kifejtésével kapcsolatos orvoslása stb. Ezek az értekezések mind kiváló műtéti készségéről és alapos elméleti tudásáról tanúskodnak. Sebészeti könyvei elsők a magyar állatorvosi irodalomban: *H. Möller* német nyelven írt *Állatorvosi szemészet* című könyvének fordítása (1895); *Sebészeti műtéttan* (1897); *Általános sebészet* (1903); *Sebészeti operálástan* (1908); *Részletes sebészet. I. rész. A fej és a nyak betegségei* (1907); *Részletes sebészet. II. rész. A lábak betegségei*. Mindegyik kötet Plósz Béla tudományos felkészültségét, gyakorlati ismereteit, gazdag tapasztalatait, szakirodalmi tájékozottságát igazolja.

Lótenyésztési főigazgatóvá való kinevezése után páratlan ügybuzgalommal kezdte meg a lótenyésztés fellendítését. Megjelölte az irányelveket, a szükséges teendőket, melyek a hagyományosan magas magyar színvonal helyreállításához elengedhetetlenek. Fő elvként a tájegységeknek megfelelő fajták kialakítását jelölte meg, emellett hangsúlyozta a külföld igényeit kielégítő, többféle hasznosítású ló tenyésztését is.

Plósz Béla érdeme az 1927. évi XXV. törvénycikk, amely lehetővé tette a magántulajdonban levő, tenyésztésre alkalmatlan ménnek ivartalaníttatását, és amely előírta a ménnek bírálatát és engedélyezését. Nagy súlyt helyezett a törzskönyvezésre, mert csak így lehet ellenőrizni az azonos fajtában tenyésztett lovak származását. A többféle hasznosítású ló tenyésztése mellett az angol telivér és ügetőló tenyésztését is pártfogolta. A lótenyésztés érdekében támogatta a Magyar Lovassport Egyesületek Országos Szövetségét, a Nemzeti Lovardát, a vidéki lovassport egyesületeket, a kigazdák lovasegyesületeit, a lókiállításokat. A ló értékének megfelelő szinten tartásától a tenyésztés fellendülését remélte.

Közel fél évszázados munkássága első felében főiskolánk sebészeti tanszékén lerakta a modern állatorvosi sebészet alapjait, második felében pedig az országos lótenyésztés újjászervezésével, fejlesztésével szerzett elévülhetetlen érdemeket.

Mindkét működési területén több kitüntetésben és elismerésben részesült: az Állatorvosi Főiskola tiszteletbeli doktora, m. kir. udvari tanácsos, a Szent István Akadémia tagja, a II. osztályú Magyar Érdemkereszt, az egyiptomi Nílus-rend parancsnoki jelvénye, a svéd Vasa-rend I. osztályú parancsnoki keresztje, a Vasa-rend I. osztályú lovagja, a holland Nassaui Orange-rend nagy jelvényének birtokosa, kormányzói legfelső elismeréssel jutalmazták.

Plósz Béla időtálló munkássága és működése hatására indult fejlődésnek a magyar állatorvoslás tudományának egyik ága, a sebészet; neve az állatorvoslás, a magyar lótenyésztés történetében is mindig emlékezetes marad.

1944. december végén lakhatatlanná vált budapesti otthonát kénytelen volt elhagyni, és előbb egy ismerősük földszinti lakásába, majd – minthogy bomba-beecsapódás miatt ez a lakás is tönkrement – egy pincehelyiségbe kellett költöznie. A nyirkos pincehelyiségben hurutos légúti betegsége romlott; 1945. január 6-án a hajnali órákban hunyt el.

Irodalom

Plósz Béla dr. sebészprofesszor születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi szakülés (1963. V. 24.) programjából. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1963. 18. 10. 390.

Guoth Gy. Endre dr. egyet. tanár megemlékezése Plósz Béláról (1863–1945), születésének 100. évfordulóján. *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1963. 18. 10. 390.